

автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 07.00.08 / Л.Г. Петрова ; Харківська держ. академія культури. – Харків, 2006. – 45 с.

16. Петрова Л. Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін : монографія / Л. Петрова. – К., 2003. – 301 с.

17. Слободяник М.С. Базова модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції / М.С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 5-6.

18. Слободяник М.С. Бібліотечна наука в Україні: до підсумків десятирічного розвитку / М.С. Слободяник // Бібл. планета. – 2002. – № 1. – С. 6-13.

19. Слободяник М.С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / М.С. Слободяник ; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 1995. – 268 с.

20. Слободяник М.С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період освоєння інформаційних технологій : автореф. дис. ... д-ра іст. наук / М.С. Слободяник ; НАН України, ЦНБ ім. В.І. Вернадського. – К., 1995. – 45 с.

21. Слободяник М.С. Основні напрямки реалізації інформаційно-комунікативної функції наукової бібліотеки // Культура і національна самосвідомість: проблеми теорії та завдання практики : тези наук.-практ. конф. працівників культури та науковців України. – К., 1991. – С. 59-61.

22. Столяров Ю.Н. Библиотека: структурно-функциональный подход / Ю.Н. Столяров. – М. : Книга, 1986. – 240 с.

23. Українське бібліотекознавство (1991-2008) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури і туризму України ; Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України» ; уклад.: М.С. Слободяник, О.А. Політова ; наук. ред. та авт. вступ. ст. М.С. Слободяника ; відп. за вип. Т.І. Вилегжаніна. – К., 2010. – 178 с.

24. Шемаєва Г.В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г.В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2008. – 289 с.

Ю. Палеха

М.С. СЛОБОДЯНИК – НАУКОВЕЦЬ, ОРГАНІЗАТОР І ГЕНЕРАТОР ІДЕЙ

Українське документознавство сформувалось як самостійна наука після здобуття нашою державою незалежності. За двадцять чотири роки побудовано розвинену інфраструктуру документознавства, основними складовими якої стали підготовка наукових кадрів, документознавча освіта, система професійних видань, проведення документознавчих форумів. За зазначений період незалежності України у вітчизняному документознавстві накопичився потужний інформаційний масив наукових, навчальних, методичних і довідкових видань, окремих публікацій з документознавчої тематики.

Досить важко уявити історію відродження сучасного документознавства без творчих здобутків проф. М.С. Слободяника, багатьох успішних його ініціатив, котрі безпосередньо пов'язані з розвитком документознавчих дисциплін. Майже сорок років проф. М.С. Слободяник присвятив соціальній інфраструктурі та соціальним комунікаціям, формуванню людини нового типу – досвідченої, високоморальної, комунікабельної, здатної брати на себе відповідальність і керувати іншими, вірної національним інтересам.

На вершині творчих злетів обірвалося життя члена-кореспондента Міжнародної академії інформатизації при ООН, доктора історичних наук, професора Михайла Семеновича Слободяника, відомого документознавця, бібліотекознавця та книгознавця у наукових колах як в Україні, так і за кордоном.

Моя співпраця з видатним ученим розпочалася 2002 р., коли Михайло Семенович перейшов працювати в Європейський університет, де я на той час працював проректором із заочного і дистанційного навчання та регіонального розвитку. Саме завдяки таланту, творчій роботі з урахуванням знання специфіки освітянської діяльності та організаторським здібностям

професора М.С. Слободяника, в Європейському університеті була створена кафедра документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, пройдено ліцензування з напряму підготовки і спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» і розпочата підготовка документознавців, інформаційних аналітиків.

На той час мною вже було видано цілу низку посібників з організації діловодства, документального забезпечення управління й соціальних комунікацій, тому я з радістю підключився до співпраці з видатним ученим. Разом з Михайлом Семеновичем ми почали копітку роботи з підготовки освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки документознавців, інформаційних аналітиків, розробки навчальних планів, програм із фахових дисциплін, готувати відповідні конспекти лекцій.

Із переходом 2004 р. до Державної академії керівних кадрів культури та мистецтв проф. М.С. Слободяник продовжив роботу зі створення підвалин підрозділу академічного закладу нового типу з підготовки вкрай необхідних сьогодні документознавців, інформаційних аналітиків, референтів у сфері державного управління, у фінансових компаніях та банківських структурах.

Невдовзі кафедра документальних комунікацій Державної (сьогодні – Національної) академії керівних кадрів культури і мистецтв, очолювана проф. М.С. Слободяником, стала лідером серед кафедр вітчизняних навчальних закладів, що розпочали підготовку фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Вона нарівні зі спорідненими кафедрами Харківської державної академії культури, Київського національного університету культури і мистецтв, Рівненського державного гуманітарного університету, за короткий термін організувала якісну підготовку як студентів, так і аспірантів.

Сформувався й гурт однодумців. На кафедру прийшли працювати професіонали своєї справи, серед яких кандидати історичних наук Наталія Миколаївна Христова, Олена Борисівна Виноградова, Лілія Сергіївна Прокопенко, Лариса Михайлівна Зеленська та багато інших талановитих учених. До викладання профільних дисциплін Михайлом Семеновичем були запрошені відомі вчені, серед яких доктори історичних наук проф. Сергій Георгійович Кулешов, проф. Геннадій Володимирович Боряк, проф. Георгій Володимирович Папакін. Викладання в Академії суміщали з основною роботою кандидати історичних наук – директор наукової бібліотеки ім. Максимовича Київського державного університету доцент Олександр Григорович Кириленко та директор Державної бібліотеки для юнацтва доцент Георгій Андрійович Саприкін, президент Асоціації секретарів та офіс-менеджерів, головний редактор журналу «Довідник секретаря та офіс-менеджера» Ірина Альбертівна Іванченко. Практично з часу створення кафедри в ДАКККиМ я також усіляко допомагав Михайлу Семеновичу в організації роботи кафедри, проведенні лекційних занять як у головному ВНЗ, так і в його відокремлених підрозділах. Доводилося вихідними днями їздити до Канева, Тербовлі, Кам'янець-Подільського.

На той час в Україні сформувалися кілька документознавчих шкіл, лідери яких пропагували свої концепції – «архівно-ділову» (С.Г. Кулешов), «інформаційну» (М.С. Слободяник), «ноокомунікаційну» (Г.М. Швецова-Водка), «бібліотекознавчу» (Н.М. Кушнарєнко).

Тематична спрямованість школи – і в цьому полягає неоціненна заслуга М.С. Слободяника – від самого початку була задумана як осмислення інформаційної концепції документознавства, приділяючи значну увагу дослідженню ролі електронних документів у розвитку системи соціальних комунікацій. У межах наукової школи під керівництвом проф. М.С. Слободяника захистили кандидатські дисертації та успішно працюють на терені документознавства кандидати наук О.Б. Виноградова, М.В. Вилегжаніна, В.В. Добровольська, О.М. Збанацька, О.А. Кравцова, І.О. Петрова, В.В. Рудюк, Ю.П. Якимюк (Юхименко).

Важливим напрямом розвитку вітчизняної науки про документ стало галузеве документознавство, обґрунтоване проф. М.С. Слободяником та практично реалізоване під його керівництвом у підготовці документознавців НАКККиМ. Важливою особливістю галузевого документознавства проф. М.С. Слободяник вважав ґрунтовний аналіз особливостей змісту

конкретної групи документів, що визначає їхню структуру та функції й особливості використання у системі професійних комунікацій.

Розробку теорії документальних комунікацій, що визначає перспективи розвитку як галузевого документознавства, так і інформаційної концепції науки про документ, Михайло Семенович визначив однією зі стрижневих проблем вітчизняного документознавства. Подальший розвиток цього напрямку, на думку вченого, значною мірою визначатиме перспективи розвитку науки про документ і є сьогодні необхідною умовою формування ноокомунікаційної теорії документознавства.

У своїх публікаціях проф. М.С. Слободяник значну увагу приділяв розробці підходів до формування загальної теорії документа. Аналіз стану досліджень документа, на думку професора, дозволяє стверджувати, що в українському документознавстві створена необхідна база для формування загальної теорії документа, проте, попри відзначені здобутки, фундаментальні розробки, присвячені історії документів, в Україні практично відсутні. При підготовці таких робіт, зазначав учений, доцільно користуватися не лише історико-документознавчим аналізом, а й використовувати можливості теорії соціальних комунікацій.

Предметом наукових зацікавлень проф. М.С. Слободяника став також моніторинг документних потоків та аналіз інформаційних ресурсів мережі Інтернет у цілому та її українського сегмента зокрема. На думку професора, ця проблематика має стати центральною у документознавчих дисертаційних дослідженнях у недалекому майбутньому.

В останні десять років вітчизняні дослідники В.В. Рудюк та В.В. Добровольська (керівником кандидатської дисертації якої був М.С. Слободяник) у низці своїх публікацій спробували розробити методологічні засади вивчення керування документацією. На переконання знатного вченого, майбутнє за «керуванням документацією», яке вже багато років має міжнародне визнання та закріплене у міжнародних стандартах.

Як бачимо, М.С. Слободяник дає широку панораму основоположень інформаційного підходу, де є місце теорії документальних комунікацій, моніторингу документних потоків, аналізу інформаційних ресурсів, керуванню документацією. Новим для документознавства жанром стало видання вибраних праць М.С. Слободяника. Ця книга включає основні публікації автора з документознавства, бібліотекознавства, теорії соціальних комунікацій. Друга частина видання включає аналіз праць ученого та публікації про нього.

Енергія й організаторський талант Михайла Семеновича, віра в людей і здатність із честю виходити з будь-яких конфліктів дали можливість йому створити фаховий часопис, у якому дослідники мали б можливість оприлюднити результати своїх наукових розвідок. Це науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (видавець – НАКККиМ), засновником і головним редактором якого впродовж десяти років був професор М.С. Слободяник.

Зазначений журнал нарівні з часописами «Студії з архівної справи та документознавства» (видавець – УНДІАСД, головний редактор – професор С.Г. Кулешов), «Вісник Харківської державної академії культури» (видавець – ХДАК, головний редактор – професор В.М. Шейко); «Бібліотечний вісник» (видавець – НБУВ, головний редактор – академік НАН України О.С. Онищенко); «Вісник Книжкової палати» (головний редактор – професор М.І. Сенченко) й сьогодні сприяють подальшому розвитку вітчизняної науки.

Характерною рисою вітчизняного документознавства стала висока активність обговорення на сторінках журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» нагальних проблем розвитку науки, що зумовила творчі дискусії між провідними вченими. Найбільшою гостротою відрізнялися дискусії, що в основному відбувалися, щодо структури сучасного документознавства між М.С. Слободяником і С.Г. Кулешовим, а також дискусія з професійних і морально-етичних проблем науки, що виникла навколо підручника Н.М. Кушнарєнко «Документоведение», в якій брали активну участь М.А. Низовий, М.С. Слободяник, Ю.М. Столяров, Е.О. Плешкевич.

На сторінках журналу українські вчені активно відгукнулися на пропозицію знаного російського вченого проф. Ю.М. Столярова щодо необхідності паралельного розвитку двох наук про документ – документознавства і документології. Обговорення публікацій Ю.М. Столярова привело до поляризації позицій провідних українських дослідників. Діапазон оцінки ідеї Ю.М. Столярова українськими вченими виявився досить широким – від повної підтримки і спроби подальшого розвитку у працях його учениць Н.М. Кушнарєнко та А.А. Соляник – до умовного сприйняття цієї пропозиції С.Г. Кулешовим.

Значну увагу приділив аналізу документології у своїх працях проф. М.С. Слободяник, який зробив спробу визначення структури, об'єкта, предмета документології та проблемного поля документологічних досліджень. Водночас розвиваючи документологічну складову науки про документ, Михайло Семенович категорично заперечував базової ідеї Ю.М. Столярова і Н.М. Кушнарєнко щодо паралельного існування документознавства і документології, вважаючи ці терміни синонімічними.

Суттєву роль у підвищенні рівня методологічної підготовки фахівців відіграла також проведена на сторінках журналу «Школа молодого дослідника», яка досить переконливо свідчить про суттєві теоретико-методологічні здобутки молодих українських документознавців та широту проблематики їхніх наукових розвідок.

Помітне місце в інфраструктурі українського документознавства, починаючи з середини минулого десятиріччя, займають професійні форуми. Найактивніше цей напрям було реалізовано у НАКККіМ, де під керівництвом проф. М.С. Слободяника було проведено вісім міжнародних наукових конференцій під назвою «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики». Проведені форуми фахівців, що найбільш активно і результативно працюють на терені українського документознавства, досить переконливо свідчать про суттєві теоретико-методологічні здобутки українських документознавців та широту проблематики їхніх наукових розвідок. Сьогодні цей почин упевнено продовжує Одеський національний політехнічний університет (проф. В.Г. Спринсян) та КНУКіМ (проф. В.В. Бездрабко).

Слід відітнути ще кілька моментів, які характеризують М.С. Слободяника як глибоко українську людину, не байдужу до долі розвитку українського документознавства. Актуалізація питань забезпечення працівників документознавчої галузі узагальненою та структурованою інформацією з усіх тем сучасного документознавства спонукала проф. М.С. Слободяника структурувати відомості про видання й публікації з проблем документознавства, що вийшли в світ за вказаний хронологічний період. Цей задум було реалізовано в підготовленому під його керівництвом ретроспективному науково-допоміжному бібліографічному посібнику «Українське документознавство (1991-2011)», який охопив ґрунтовні наукові праці, що висвітлюють широкий спектр проблем українського документознавства: монографії, підручники, автореферати дисертацій, науково-практичні посібники, публікації з наукових збірників, періодичних і серійних видань. У ньому відображені основні надбання вітчизняного документознавства за два десятиліття від здобуття Україною незалежності. Видання стало ґрунтовною джерельною базою для подальших документознавчих досліджень.

Аналіз розділів покажчика досить переконливо свідчить про суттєві теоретико-методологічні здобутки українських документознавців та широту проблематики їхніх наукових розвідок.

Підсумовуючи викладене, слід сказати, що нинішнім документознавцям, інформаційним аналітикам України є над чим думати та над чим працювати. Але при цьому ніколи не слід забувати того, що нинішні творчі пошуки подальшого розвитку науки про документ та його місця в соціумі, якщо не у принципі, то частково стали можливими завдяки тій самовідданій, плідній і мужній соціокультурній праці, яку здійснив справжній мислитель, наш колега і старший товариш – Михайло Семенович Слободяник.